

PRILOZI RIBARSTVENOJ STRUCI

IZ STARIJE LITERATURE

RIBOGOJSTVO U HRVATSKOJ POČETKOM
20. STOLJEĆA

Posljednji moj članak u »Ribarstvu« br. 2/1997, pod naslovom »Pabirci iz *Lovačko ribarskog viestnika*«, zapravo je i prikaz stanja našeg ribarstva, kao i ribarstva u ondašnjoj Austro-Ugarskoj, potkraj 19. stoljeća. Tako će ovaj članak biti zapravo nastavak, ali ne samo praćenjem vijesti i članaka u prvom ribarskom časopisu, nego osloncem i na drugu literaturu i izvore.

Broj 7.

U Zagrebu, za mjesec srpanj 1913.

Tečaj XXII.

Vidjeli smo da su uvjeti i prilike za razvoj ribogojstva i u Hrvatskoj sazreli, pa je trebalo, kako se kaže, stvoriti kritičnu masu da eksplodira, da se razvoj pokrene. I u nas je ribe iz otvorenih voda bivalo sve manje, a potrebe za njom, kao i za ostalim mesom, sve veće. Zatim se u kratko vrijeme pojavio veći broj visokoobrazovanih stručnjaka koji su se posvetili ribarstvu, pišući o njemu i propagirajući ga. To su dr. Mijo Kišpatić, Spiridon Brusina, Milan Drnić, Škender Horvat, prof. dr. Oton Frangeš, prof. dr. Ervin Rössler i mnogi drugi. Oni su se okupili oko Društva za gojenje lova i ribarstva i njegova *Lovačko ribarskog viestnika*, te snažno utjecali na početak i razvoj modernog ribogojstva. Tome su pridonosile veze s tada najnaprednijom zemljom u ribogojstvu — Češkom, gdje su na naukovanju bili naši prvi profesori ribogojstva, dr. Oto Frangeš i dr. Ervin Rössler. Osim toga, i dobra suradnja s Janom Šustom, »ocem i osnivačem modernog ribnjačarstva«, koji je postao i počasnim članom Hrvatskog društva i dolazio

*Prof. dr. Ervin Rössler, osnivač
prve naše znanstvene ustanove*

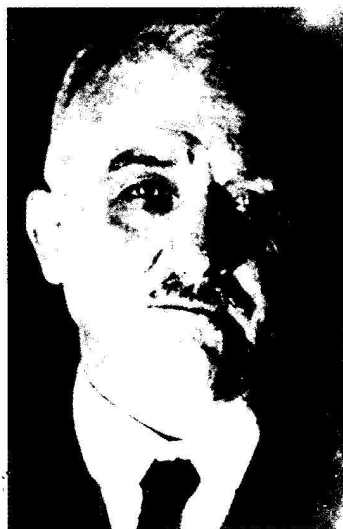
u Zagreb, snažno su pridonijeli pokretanju masovnije gradnje ribnjaka. Ne manji utjecaj imalo je i napredno mađarsko ribogojstvo i njihovi stručnjaci Adolf Hirsch, Šandor Sorger i Bela Panthy, kao i mađarsko dioničko društvo za ribogojstvo u Budimpešti »Magyar Togazdasagok«, koje je osnovalo, financiralo i gradilo ribnjačarstva Končanicu i Poljanu.

Na ubrzan razvoj ribogojstva bitno su utjecale i tadašnje društvo-gospodarske prilike. Pred invazijom velekapitala raspali su se veliki feudalni posjedi. Uglavnom je Mađarska banka kupovala posjede od vlastele, parcelirala ih i prodavala stranim doseljenicima, Česima, Mađarima, Nijemcima. No podvodni šumski tereni uza same rijeke, izloženi stalnim

poplavama, nisu bili pogodni za podizanje naselja niti za poljoprivrednu proizvodnju, pa nisu bili ni isparcelirani. Oni su bili kao stvoreni za podizanje ribnjaka nakon iskrčenja šume. Bilo je još potrebno da se pojave investitori, kao što je Mađarsko dioničko društvo za ribogojstvo, ili zakupci, kao što je austrijski ribnjačar Cornelius Zwilling.

No za gradnju i nesmetano djelovanje ribnjačarstva još je bilo od bitne važnosti regulirati vodna i ribarska prava, a to je osigurano donošenjem Zakona o vodnome pravu 1891. i Zakona o ribarstvu u slatkim vodama iz godine 1906.

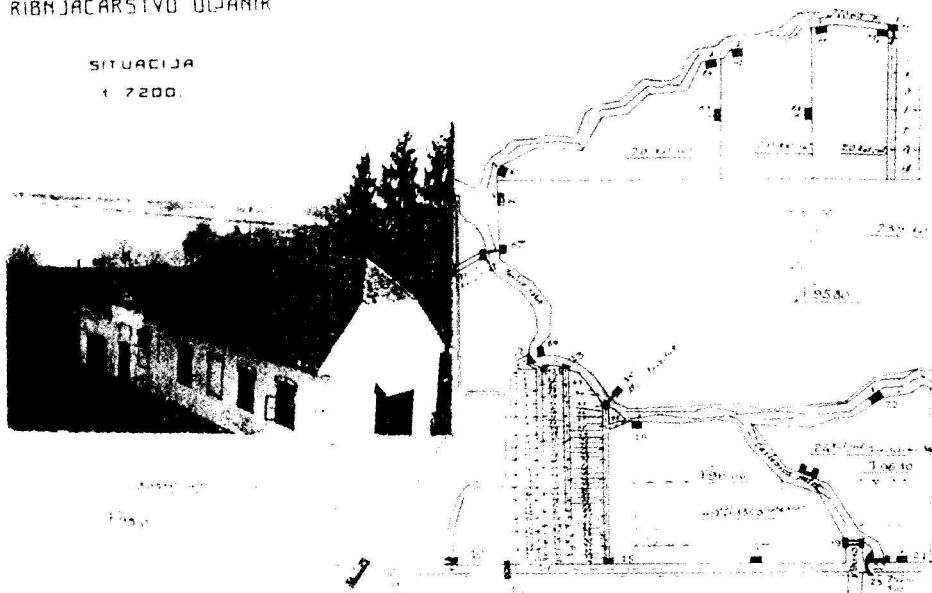
Ipak je najvažnije bilo da se pojavi i jedan inženjer Josip Ivančić, najveći graditelj naših ribnjaka. On se rodio u pravo vrijeme, školovao se i zavolio ribnjake i ribarstvo u pravo vrijeme. Inž. Josip Ivančić završio je 1902. Tehnički fakultet u Budimpešti i zaposlio se u Ministarstvu za vodoprivredu. U Mađarskoj je aktivno sudjelovao u gradnji novih velikih ribnjaka, stekao iskustvo i vještinu gradnje, ali i uzgoja ribe. On je od 1903. do 1919. osnovao, projektirao i sagradio osam naših najstarijih ribnjaka: Poljanu, Končanicu, Našice, Jastrebarsko, Crnu Mlaku, Pisarovinu, Grudnjak, Razbojište kod Virovitice. Poljana i Končanica sagrađeni su na imanju vlastelinstva Tüköry de Algyest, Našice na imanju grofa Pejakovića, Jastrebarsko na imanju grofa Erdödyja, Crna

*Inž. Josip Ivančić,
najveći graditelj ribnjaka u nas*

RIBNJAČARSTVO ULJANIK

SITUACIJA
1:7200.

Detalj tlocrta Ribnjačarstva Uljanik (Poljana) s upravnom zgradom (1907–1908.)

Mlaka na posjedu Aleksandra Berendorfera, Pisarovina na imanju barunice Stayer, Grudnjak na imanju baruna Gutmanna.

Gradnja većine ribnjačarstava završena je uoči Prvoga svjetskog rata. No, budući da su njihovi vlasnici bili mahom stranci, mnogi nastavljaju dogradnju ribnjaka tijekom rata uz pomoć ratnih zarobljenika Rusa i Talijana, kao jeftine radne snage. Dakle, možemo smatrati da se godine 1918. završava prvo razdoblje modernog ribnjačarstva u Hrvatskoj. Iz raspoloživih se podataka procjenjuje da je sagrađeno 7 600 k. j. ribnjaka, čiji su se prosječni prinosi kretali oko 150 kg ribe po jutru, a ukupna proizvodnja da je iznosila 11. 400 kvintala, dakle, 1 140 tona ribe. Proizvodili su se uglavnom šarani uz male količine sporednih riba: linjaka, smuđa, soma, somića i pastrvskog grgeča. Tehnologija uzgoja preuzeta je od Mađara i Čeha, koja se u ono vrijeme smatrala najmodernijom. Šarani su se uzgajali u trogodišnjemu uzgojnom ciklusu kako bi se postigla krupna riba, kakvu je zahtijevalo inozemno tržište Budimpešte, Beča i Drezdena, kamo se uglavnom riba izvozila. Šarani se u početku nisu prihranjivali dodatnom hranom, budući da je plodno tlo ribnjaka, sastavljeno od debeloga sloja humusa dotadanjeg šumskog i livadnog zemljišta, osiguravalo dovoljno prirodne hrane. Tek su najnaprednija ribnjačarstva (Našice, Daruvar) ubrzo počela ribu prihranjivati kukuruzom kako bi proizveli što krupnije šarane, pa su postizali prinose oko 250–300 kg/k. j. odnosno 500–600 kg/ha.

U tom zamahu gradnje ribogojilišta treba istaknuti da je na samom početku organizirana »Izložba ribarstva u Zagrebu 1906. godine«, a u sklopu Opće gospodarske izložbe. U jednom je paviljonu prikazano stanje ribarstva u Hrvatskoj, koje već tada ima 1 500 jutara ribnjaka, a u drugom paviljonu Našičko i Daruvarsko ribogojstvo prikazuju zbirku svojih riba u 18 akvarija, te ribarska oruđa i alate. Inženjer Ivančić prikazao je model nove armiranobetonske brane, a Kraljevska šumarska akademija izložila je zbirku »profesorske stolice za ribogojstvo«. Izložba je postigla veliki uspjeh.

Ubrzo se, godine 1909., zbio i drugi važan i presudan događaj za razvoj našeg ribarstva. Osnovan je Zavod za ispitivanje riba i ribarskih prilika pod imenom »Ihtiološka sekcija«, a u sklopu Zavoda za primijenjenu zoologiju, kojim je rukovodio prof. dr. Ervin Rössler. Prof. Rössler, sljedeće, 1910. godine, preuzima i uredništvo stručnog časopisa *Lovačko ribarskog vjestnika*, koji uređuje sve do godine 1928. Od osnutka u tom je zavodu radio profesor Josip Plančić, budući direktor Instituta za slatkovodno ribarstvo. Zadaci su toga zavoda bili: proučavanje biologije riba i rakova, fizikalnih i kemijskih svojstava vode, bolesti riba i rakova, te uzgoja riba. Dakle od početka postojanja zavoda, uloga i zadaci bili su isti kao i kasnije u modernom institutu.

Možemo zaključno ustvrditi da je to prvo razdoblje našeg ribarstva vrlo uspješno završeno, a da su ključna imena i pokretači bili inž. Josip Ivančić, najveći graditelj naših ribnjaka, i prof. dr. Ervin Rössler, osnivač naše prve znanstvene ustanove za ribarstvo.

Priradio: Cvjetan Bojčić, dipl. inž.